

A Reconstruction of Alston's Theory of Appearing Inspired by the Distinction between Copula Existence and Copulative Existence in Islamic Philosophy

Morteza Motavalli*

Mahdi Azimi**

Abstract

One of the theories of perception is the Theory of Appearing based on which when we see, the physical objects appear to us. But like other direct realist theories, it faces many challenges, the most important among them are the illusion and hallucination challenge and the time-lag challenge. Alston—one of the most prominent late advocates of the theory of appearing—copes with the first challenge to some extent. In this article, with a philosophical analysis, including linguistic analysis, we show that a better version of the theory can still be proposed. By inspiration from the ideas of copulative and inhering existence and two kinds of copulative existence, I put forward two kinds of appearing. Moreover, I show that the totality of the environment—including the object itself, water/air/etcetera, light with its degrees and different colors—can bring different objective appearances, just as subjective factors of the perceiver are involved in the appearing. In this way, the two aforementioned challenges will be explained much more powerfully, as well as the senses' knowledge-producing.

Keywords: Perception, Theory of Appearing, Alston, Illusion and Hallucination, Time-lag.

* Ph.D., Department of Islamic Philosophy and Theology, University of Tehran, Tehran, Iran,
motavalimorteza@ut.ac.ir

** Associate Professor, Department of Islamic Philosophy and Theology, University of Tehran, Tehran, Iran
(Corresponding Author), mahdiazimi@ut.ac.ir

Date received: 18/09/2024, Date of acceptance: 12/12/2024

Introduction

One of the theories of perception is the Theory of Appearing based on which when we see, the physical objects appear to us. But like other direct realist theories, it faces many challenges, the most important among them are the illusion and hallucination challenge and the time-lag challenge. Alston presents the Theory of Appearing more clearly, more extensively, and more powerfully than others. But it can still be improved—which is what this article is about.

Materials & Methods

With an analytical approach, including linguistic analysis, and by using the ideas of copula existence (*wujūd-e rābit*) and copulative existence (*wujūd-e rābitī*) and two types of copula existence, I will bring up two types of appearing, and I will focus more on the objective aspect of appearing. Thus, the following facts will get a better explanation: time-lag, illusion, senses' producing knowledge.

Discussion & Result

According to this view, for S to see X is for X to appear/seem/be presented to S in some way (as so and so, as p). This appearing, seeming, being presented, in this view, is fundamental and unanalyzable. The very appearance provides us with a *prima facie* justification for the belief that comes from that perception. This justification will lead to unqualified justification if there is no rebutter (i.e., sufficient reason to think the belief false) or underminer (i.e., sufficient reason that the basis of belief lacks its usual justificatory power). An advantage, or rather an important difference, of the appearing theory over/from naïve realism is that the way in which an external physical object presents itself to perceiver may not be the same as the reality of that object.

In our view, appearance takes different forms depending on many external factors. The least elements involved in the formation of an appearance are the totality of the environment in which the object is, such as the object itself, water/air/etc., light with its different degrees and colors, and the place and angle of view. Different combinations of these elements cause different appearances—appearances that are where the object is and are not separated from it. According to this point, illusion is explained. In illusion, no error has actually occurred, but the object has appeared in a different way. We think that the object should always be such and such because we are accustomed to see certain appearance and because of its regularity. But this is not the whole story.

Another element that plays a role in the formation of an appearance is concepts, judgements, memories, expectations, culture, language, images, models, character traits, moods, and even the sense organs and genes of the knowing subject; in other words, the nature of the knowing subject. By adding this element, the appearance of the object no longer has only an objective aspect where the object is, but also finds a subjective dimension. Now it can be said that the appearance of an object for a person is a combination of the mental activity of the subject and the appearance of the environment containing the object exposed to consciousness.

Now the question is whether this appearance is relational and should there be a subject indeed for appearance to be realized? If the answer is yes, can this subject be something else besides animals and humans? From our point of view, contrary to Whitehead and Alexander, only humans and animals can be parties to the relational connection of appearing in perception. But in this case, when humans and animals are not around to perceive the objects, the unperceived objects will suffer from a kind of emptiness, and with the coming of the subject, a kind of miracle will happen and the appearance for the subject will expose the reality itself to the subject.

This is where it seems that the solution should be found in the negative answer to the first question. It should be said that appearing is not relational and, for example, a book can appear without appearing to anything. Just as existence is sometimes copula existence and sometimes copulative existence, appearing can sometimes be copula and relational and sometimes copulative and non-relational. The first is realized between two things, but the second is a feature of one thing. It is also possible to express the meaning by introducing two types of copula existence: the one established between two things such as ratios and the indigent one dependent on one thing such as the existence of the effect compared to the cause in some philosophies. Similarly, there will be two kinds of appearing: the appearing of something for something and the appearing dependent on something. Our language also supports us in our claim. As we can see in English, the word “appear” is used in two different ways: “appear to” and “appear as”.

In our view, various appearances, at least to some extent, arise from reality itself; they confirm a relativism arising from reality. It is as if reality is a dark substance that manifests itself in different ways. Of course, the relativism arising from the subject is also added to it.

Conclusion

In this article, we tried to empower the theory of appearing. In this way, illusion is easily explained, because it is nothing but a different appearance that we are not used to it. This appearance is as much rooted in reality as the veridical perception, but we constantly expect our other perceptions to be the same as the latter because of its regularity. It was also revealed that the irreducible hallucination to the veridical perception, assuming the truth of the phenomenal principle, is discernable and separate from the veridical perception. The time-lag difficulty is resolved in our version of the theory of appearing because the appearance of the destroyed/changed object remains as long as the light is in between. By coping with illusion and hallucination, the senses' knowledge-producing is readily established.

Bibliography

- Abbasi, Babak. (2005). "An Introduction to the Appearing Theory of Perception" in *The Pain of Philosophy, The Lesson of Philosophy* Edited by Mohammad Raiszadeh et al. Tehran: Kavir. [In Persian]
- Abbasi, Babak. (2021). *Religious Experience and Hermeneutic Turn*. Tehran: Hermes. [In Persian]
- Alston, William P. (1990). "External Theories of Perception". *Philosophy and Phenomenological Research*. 50 (Supplement): 73-97.
- Alston, William P. (1991). *Perceiving God: The Epistemology of Religious Experience*. First Publication. London: Cornell University Press.
- Alston, William P. (1998). "Perception and Conception" in *Pragmatism, Reasons and Norms: A Realistic Assessment* edited by K.R. Westphal. New York: Fordham University Press. Pp. 59-87.
- Alston, William P. (1999). "Back to the Theory of Appearing". *Philosophical Perspectives*. Volume 13. Pp. 181-203.
- Carrier, L. S. (1969). "The Time-Gap Argument". *Australasian Journal of Philosophy*. 47 (3): 263-272.
- Chisholm, Roderick M. (1976). "The Theory of Appearing" in *Perceiving, Sensing, and Knowing* edited by Robert J. Swartz. USA: University of California Press.
- Djukic, George and Vladimir B. Popescu. (2003). "A Critique of Langsam's "The Theory of Appearing Defended"". *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*. 112 (1): 69-91.
- Fagheh, Hosein. (2007). "The Role of Religious Experience in Justifying Religious Beliefs from William Alston's Point of View". *Naqd va Nazar*. 12 (47-48): 4-45. [In Persian]
- Far, Ali. (2015). "In Support of Theory of Appearing: Defending Langsam against Djukic's Critique". *Journal of General Philosophy*. 1 (2): 42-47.
- Fish, William. (2021). *Philosophy of Perception: A Contemporary Introduction*. Second Edition. New York: Routledge.

179 Abstract

- Hatfield, Gary. (2016). "Perceiving as Having Subjectively Conditioned Appearances". *Philosophical Topics*. 44 (2): 149-178.
- Kashfi, Abdolrasoul & Zarepour, Mohammad Saleh. (2008). "A New Interpretation of William Alston's View on the Epistemological Credibility of Religious Experience". *The Mirror of Knowledge*. 17: 151-181. [In Persian]
- Langsam, Harold. (1997). "The Theory of Appearing Defended". *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*. 87 (1): 33-59.
- Le Morvan, Pierre G. (2000). *A Defense of the Theory of Appearing*. A Dissertation defended at Syracuse University.
- Le Morvan, Pierre G. (2004). "Arguments against Direct Realism and How to Counter Them". *American Philosophical Quarterly*. 41 (3): 221-234.
- Masrouf, Farid. (2017). *Introduction in Philosophy of Perception by William Fish*. Translated by Yaser Pouresmail. Tehran: Hekmat. [In Persian]
- Moran, Alex. (2018). "Naïve Realism, Seeing Stars, and Perceiving the Past". *Pacific Philosophical Quarterly*. 100 (1): 202-232.
- Motavalli, Morteza & Azimi, Mahdi. (2023). "Mīr Dāmād's «Dahr» Doctrine; A Way Out of the Time-Lag Objection to the Naïve Realism". *Philosophy and Kalam*. 55 (2): 431-442. [In Persian]
- Mulder Bunce, Nate. (2023). "Revisiting the Theory of Appearing". *Language in India*. 23 (1): 46-55.
- Mulla Sadra. (2004). *Transcendent Philosophy in Four Intellectual Journeys (Volume 1)*. Edited by Gholamreza A'avani. Tehran: SIPRIn Publication. [In Arabic]
- Nasrolahi, Hossein Ali & Yazdani, Abas. (2016). "A Criticism and Survey of Alston's Epistemological Approach to Religious Experience". *Religious Thought*. 16 (60): 149-168. [In Persian]
- Olding, A. (1978). "The Time-Gap Argument". *Metaphilosophy*. 9 (1): 44-57.
- Pitcher, George. (1971). *A Theory of Perception*. Princeton: Princeton University Press.
- Power, Sean Enda. (2010). "Perceiving External Things and the Time-Lag Argument", *European Journal of Philosophy*. 21 (1): 94-117.
- Suchting, W. A. (1969). "Perception and the Time-Gap Argument". *The Philosophical Quarterly*. 19 (74): 46-56.
- Tabataba'i, Seyyed Muhammad Hosayn. (2015). *Nihāyat al-Hikma (Volume 1)*. Edited and Annotated by Gholamreza Fayyazi. Qom: Imam Khomeini Education and Research Institute. [In Arabic]

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بازسازی نظریه ظهور آلتون با الهام از تمایز وجود رابط و رابطی در فلسفه اسلامی

مرتضی متولی*

مهدی عظیمی**

چکیده

یکی از نظریه‌های ادراک حسّی نگره‌ی ظهور است که بر اساس آن به هنگام ادراک حسّی اشیاء خارجی برای ما ظهور می‌یابند. اما همچون دیگر نظریه‌های واقع‌گروی مستقیم نگره‌ی ظهور نیز با چالش‌های متعددی روبروست، که مهم‌ترین‌شان چالش خطا و توهم حسّی و چالش تأخیر زمانی‌اند. آلتون، که از برجسته‌ترین مدافعان متأخر نگره‌ی ظهور است، تا اندازه‌ای چالش نخست را مهار می‌کند. مسئله: مسئله این پژوهش بازسازی قدرتمندتر نظریه ظهور است. روش: ما با روش تحلیل فلسفی، از جمله تحلیل زبانی، نشان می‌دهیم که می‌توان همچنان تقریر بهتری از این دیدگاه پیش کشید. یافته‌ها: در این مقاله با الهام از مینو [=ایده‌های وجود رابط و رابطی و دو گونه‌ی وجود رابط دو گونه ظهور به میان آورده می‌شود. افزون بر این، نشان داده می‌شود که درست همانگونه که در ظهور عوامل ذهنی فاعل دخیل‌اند، تمامیت محیط شامل خود شیء، آب/هوا/غیر اینها، نور با درجات و رنگ‌های مختلف‌اش، و منظر و زاویه‌ی دید می‌تواند ظهورهای گوناگون عینی را رقم زند. نتیجه: به این ترتیب، هم دو چالش پیش گفته بسیار قدرتمندتر تبیین خواهند شد هم معرفت‌زایی حواس.

کلیدواژه‌ها: ادراک حسّی، نظریه‌ی ظهور، آلتون، خطای حسّی، توهم حسّی، تأخیر زمانی.

* دکتری گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. motavalimorteza@ut.ac.ir

** دانشیار، گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول). mahdiazimi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۲

۱. مقدمه و طرح مسئله

طبق فهم عرفی و شهود ما، به هنگام ادراک حسّی ما از شیء خارجی آگاه می‌شویم و بدان معرفت می‌یابیم. به محض اینکه کمی پرسون [=دقیق]تر می‌شویم و واقعیت‌های مربوط به ادراک حسّی را به پیش دید می‌گذاریم، آن دریافت ابتدایی متزلزل می‌شود. برای نمونه، وقتی به سلسله‌ی علیّ میان گسیلش/بازتاب نور از شیء و حرکت آن تا به چشم و هناییده [=متأثر]شدن چشم بدان و فرایندهای عصبی و غیر آن از چشم تا مغز درمی‌نگریم. این واقعیت‌ها دستاویز مخالفان دیدگاه واقع‌گروی مستقیم گشته و هر یک با چنگ‌زدن به یک واقعیت برهانی به پاد [=ضد] آن صورت داده‌اند. واقع‌گروی مستقیم در مجموع با هشت چالش عمده مواجه است. (Le Morvan, 2004) اما دو چالش زیر توان بیشتری دارند: چالش تأخیر زمانی (Time-lag or Time-gap) و چالش خطا (Illusion) و توهم حسّی (Hallucination). نخستین می‌گوید که زمانی طول می‌کشد تا نور از مرئی به چشم برسد، و در این زمان ممکن است آن مرئی از بین برود یا در ویژگی‌هایش تغییر کند. ستاره‌های دوردستی را در نگر آورید که سال‌ها، بلکه هزاران سال، طول می‌کشد تا نورشان به چشم ما برسد. با رسیدن نور آنها به چشم، ما آنها را می‌بینیم درحالی‌که ممکن است آنها از بین رفته باشند یا در ویژگی‌هایشان تغییر کرده باشند. (Moran, 2019; Olding, 1978; Carrier, 1969; Suchting, 1969; Power, 2010) دومی می‌گوید که توهم حسّی و خطای حسّی طبق اصل عنصر مشترک (Common factor principle) در حالت ذهنی بنیادینی با ادراک حسّی مشترک‌اند، زیرا از لحاظ پدیداری تمایزناپذیرند. از همین‌جاست که طرفداران دیدگاه داده‌ی حسّی (Sense-datum Theory) از واقع‌گروی مستقیم دست می‌کشند و به داده‌ی حسّی روی می‌آورند. از طرفی، طبق اصل پدیداری (Phenomenal principle) وقتی به نظر فرد می‌رسد که چیزی ویژگی محسوسه دارد، چیزی هست که آن ویژگی را دارد و فرد از آن آگاه است. از طرف دیگر، طبق اصل عنصر مشترک توهم، خطا، و ادراک حسّی صحیح به جهت تمایزناپذیری پدیداری‌شان حالت ذهنی بنیادی یکسانی دارند. (Fish, 2021: 13-19)

نظریه‌ی ظهور (Theory of Appearing) گونه‌ای واقع‌گروی مستقیم است که طبق آن به هنگام ادراک حسّی اشیاء خارجی برای ما ظهور می‌یابند و بدین وسیله ما از آنها آگاه گشته و بدانها معرفت می‌یابیم. تبار این نگره را می‌توان در فلسفه‌ی مدرسی و نزد ادراک حسّی-گروان (Perceptionists) جست. در نیمه‌ی نخست قرن بیستم مینوهای ادراک حسّی-گروی با پیدایش نظریه‌ی ظهور کسانی چون پریچارد (Prichard)، کافی (Coffey)، هیکس (Hicks)، و بارنز

بازسازی نظریه ظهور آلتون با الهام ... (مرتضی متولی و مهدی عظیمی) ۱۸۳

(Barnes) باز می‌گردد. اما به جهت چیرگی نظریه‌ی داده‌ی حسّی مجالی برای شکوفایی نمی‌یابد. با اینکه نگره‌ی داده‌ی حسّی در دهه‌ی شصت موقعیت خود را از دست داد، جایگزین آن، به‌جای نظریه‌ی ظهور، دیدگاه‌هایی چون دیدگاه‌های قیدی (Adverbial theories) بودند. اما در دهه‌ی هشتاد و نود در کنار به میان آمدن دیدگاه‌های باز نمودی (Representational Theories) افرادی چون آلتون (Alston)، لنگزم (Langsam)، گرام (Gram)، و کلی (Kelly) از دیدگاه ظهور پشتیبانی کردند.^۱ (Le Morvan, 2000: 7-11؛ مسرور، ۱۳۹۶)

آلتون روشتتر، بیشتر، و قدرتمندتر از دیگران به نگره‌ی ظهور می‌پردازد. اما آن همچنان می‌تواند بهبود یابد. کاری که این نوشتار عهده‌دار آن است.

۲. پیشینه پژوهش

پیش از این، پیر لی مروان (Pierre G. Le Morvan) (۲۰۰۰) در رساله‌ی دکتریش با راهنمایی آلتون از نظریه‌ی ظهور دفاع کرده است. او چهار کار عمده را در اثر خود در دفاع از نظریه‌ی ظهور به انجام می‌رساند. او نشان می‌دهد که نظریه‌ی ظهور با شهودهای پیشانظری ما جور درمی‌آید، اشکالات بدان را پاسخ می‌گوید، از راه حذف دیدگاه‌های رقیب استدلالی به‌سود آن تدارک می‌بیند، و ثمرات معرفت‌شناختی و متافیزیک [متافیزیک]ی آن را برمی‌شمارد. لنگزم (Harold Langsam) (۱۹۹۷) از نگره‌ی ظهور در برابر سه استدلال زیر دفاع می‌کند: استدلال از راه توهم حسّی، استدلال علی، و استدلال تأخیر زمانی. جوکیک (George Djukic) و پُفسکو (Vladimir B. Popescu) (۲۰۰۳) دفاع لنگزم را رد می‌کنند و فرّ (Ali Far) (۲۰۱۵) در دفاع از لنگزم در برابر آنها برمی‌خیزد. در سال‌های اخیر، هتفیلد (Gary Hatfield) (۲۰۱۶) از ظهوری پشتیبانی می‌کند که به گونه‌ای درون‌آختی [=ذهنی=فاعلی] مقید گشته است، یعنی جنبه‌هایی از آن به ویژگی‌های روان‌شناختی فاعل بستگی دارد. نیز مادلر بانس (Nate Mulder Bunce) (۲۰۲۳) در یک سیر تاریخی مدافعان و مخالفان نظریه‌ی ظهور را مقابل می‌نشانند تا در نهایت اهمیت امروزی نظریه‌ی ظهور و اینکه می‌تواند از چالش شکاکیت رد شود را نشان دهد. در زبان فارسی معمولاً در بحث تجربه‌ی دینی از نگره‌ی ظهور آلتون سخن گفته شده است. برای نمونه، فقیه (۱۳۸۶)، عباسی (۱۳۸۴؛ ۱۴۰۰)، نصراللهی و یزدانی (۱۳۹۵)، و کشفی و زارع‌پور (۱۳۸۷) به عنوان بخشی از کار خود از نظریه‌ی ظهور آلتون بحث کرده‌اند. در این موارد تنها به توضیح مختصری از دیدگاه آلتون بسنده شده است؛ به‌جز اثر عباسی (۱۳۸۴) که در آن با تفصیل بیشتری به این دیدگاه پرداخته شده است. اما در این پژوهش با رویکردی تحلیلی، از

جمله تحلیل زبانی، و با بهره گرفتن از مینوهای وجود رابط و رابطی و دو گونه‌ی وجود رابط^۲، دو گونه ظهور به میان خواهد آمد و بیشتر بر جنبه‌ی برون‌آختی [=عینی] ظهور تمرکز خواهد شد. به این ترتیب، فکت‌های تأخیر زمانی، خطای حسّی، و معرفت‌زایی حواسّ تبیین بهتری می‌یابند.

۳. نظریه ادراک حسّی ظهور آلستون

آلستون مدافع نگره‌ی ظهور در ادراک حسّی است. نگره‌ای که خود آن را نوعی واقع‌گروی مستقیم، بلکه واقع‌گروی خام، می‌داند. طبق این دیدگاه، دیدن x توسط s عبارت است از اینکه x به نوعی (همچون فلان و بهمان، همچون ϕ) برای s پدیدار شود/ظاهر شود/به نظر برسد. این پدیداری، ظهور، و به نظر رسیدن، در این دیدگاه، بنیادی و غیرقابل تحلیل است. همین ظهور توجیه در نگاه نخست برای ما نسبت به باور برآمده از آن ادراک حسّی فراهم می‌آورد. این توجیه در صورت نبود تکذیب‌گر (Rebutter) (یعنی دلیل کافی بر کذب باور) یا سست‌کننده (Underminer) (یعنی دلیل کافی بر اینکه زمینه‌ی باور فاقد قدرت توجیه‌گری معمول خود است) به توجیه بی‌قید و شرط منتهی خواهد شد. مزیت، یا بهتر بگوییم، تفاوت مهم نگره‌ی ظهور با واقع‌گروی خام در این است که شیوه‌ای که شیء فیزیکی خارجی خود را برای مدرک ظاهر می‌کند ممکن است با واقعیت آن شیء یکسان نباشد. به این ترتیب، در نگره‌ی ظهور ادراک حسّی واقعی با ادراک حسّی خطایی تمایز آشکاری نمی‌یابند. همچنان است در مورد توهم حسّی، زیرا آلستون در آنجا نیز تصویر ذهنی را به میان می‌آورد که برای مدرک همچون ϕ ظاهر می‌شود. در هر صورت، طبق این دیدگاه آگاهی حسّی ماهیتاً اضافی است و همواره چیزی برای چیزی ظهور می‌یابد. و البته باید توجه داشت که در این ظهور مفهوم نقشی ندارد؛ بدین معنا که ظهور x همچون ϕ برای s عبارت نیست از کاربرد مفهوم ϕ توسط s برای x . بله، نباید همچون پیشاکانتیان بگوییم که در ادراک حسّی مفهوم به هیچ طریقی در کار نیست. هنگامی که از پنجره‌ی اتاقم به بیرون می‌نگرم، تجربه‌ی بصری‌ام نشان از آن دارد که با مفاهیمی چون خانه، درخت، چمن، پیاده‌رو، خرموش، و غیره سامان یافته است. اما در ادراک حسّی مؤلفه‌ی [=پاروتد] شناختی غیرمفهومی دیگری، یعنی ظهور و آشکارگی و پدیداری، نیز در کار است و همین مؤلفه است که هویت متمایز ادراک حسّی را در برابر سایر اقسام شناخت شکل می‌دهد. حتی باورها، گمان‌ها، و انتظارات نیز در چگونگی ظهور شیء تأثیر دارند؛ اما، در عین حال، همه‌ی اینها غیر از آن مؤلفه‌ی اصلی، یعنی ظهور، می‌باشند. فرض کنید در مثال قبل

دومرتبه به اتاقم برگردم و در حالی که چشمانم را بسته‌ام به صحنه‌ی پیش رویم بیاندیشم. من درختان را به یاد می‌آورم، درباره‌ی اینکه خزموش‌ها همچنان هستند گمانه‌زنی می‌کنم. در این حال، به یک باره چشمانم را می‌گشایم و می‌نگرم. وضعیت شناختی‌ام از بیخ متفاوت می‌شود. اکنون این منظره مستقیماً به/برای من/آگاهی من عرضه می‌شود (is presented) /داده می‌شود (is given) /آشکار می‌شود/ظاهر می‌شود/پدیدار می‌شود (is appeared) /نمایش داده می‌شود (is displayed). از طرف دیگر، تا آگاهی مستقیمی از اشیاء نباشد و آنها مستقیماً برایمان ظاهر نشوند، مفاهیم مورد کاربرد نخواهند داشت. یعنی بُعد مفهومی ادراک حسی مقتضی بُعدی غیرمفهومی است. و در نهایت اینکه ادراک حسی ما، مخصوصاً بینایی، و ظهور اشیاء برایمان آنقدر پرمایه و غنی و دارای جزئیات فراوان است که مفاهیم محدود ما را یارای به چنگ آوردن آن محتوا نیست. مزیت دیگر نگره‌ی ظهور این است که، همچون نگره‌های دیگری مانند داده‌ی حسی و دیدگاه قیدی، برای توضیح ادراک شیء فیزیکی نیاز به افزودن شرطی دیگر به آگاهی حسی (Sensory consciousness) ندارد. دلیل این امر آن است که در بنیادی‌ترین تحلیل‌اش از ادراک حسی اضافه و ارتباط با شیء فیزیکی را جای داده است. در عین حال، اشکالی ندارد که ادراک حسی واقعی از شیء فیزیکی خارجی و توهم حسی با نگاهی درون‌نگرانه تمایزناپذیر باشند، زیرا تمایزناپذیری درون‌نگرانه مستلزم همانندی در وجود نیست. بنابراین نمی‌توان اشکال کرد که اگر در تحلیل شما از ادراک حسی ارتباط با شیء فیزیکی مأخوذ باشد، به دلیل تمایزناپذیری درون‌نگرانه‌ی آن از توهم حسی باید همین ارتباط با شیء فیزیکی در توهم حسی نیز مأخوذ باشد و تحلیلی یکسان از هر دو ارائه داد؛ در حالی که شما چنین نکرده‌اید. (Alston, 1999; Alston, 1991: 36-39 and 54-59 and 77-81; Alston, 1998; Alston, 1990)

۴. تقریری نو بر بنیاد دیدگاه آلتون

از نگاه ما، ظهور بسته به عوامل متعدد خارجی شکل‌های گوناگونی می‌یابد. برای نمونه، مدادی که در لیوان آب است اگر از روبرو دیده شود شکسته به نظر می‌رسد و از زاویه‌ی مایل خم؛ اگر از پایین دیده شود بزرگتر و تارتر نمود می‌یابد و اگر از بالا نگریسته شود کوچکتر و شفاف‌تر. اما این ظهور را چه چیزی می‌سازد؟ حداقل عناصری [=پاروتدهایی] که در شکل‌گیری یک ظهور دخیل‌اند تمامیت محیطی است که شیء در آن است همچون خود شیء، آب/هوا/غیر اینها، نور با درجات و رنگ‌های مختلف‌اش، و منظر و زاویه‌ی دید. ترکیب‌های مختلف از این عناصر ظهورهای مختلفی را سبب می‌شوند. ظهورهایی که در موطن شیء بوده

و از آن جدا نیستند. با توجه به همین نکته است که خطای حسّی تبیین می‌شود. در خطای حسّی در واقع خطایی رخ نداده است، بلکه شیء ظهور متفاوتی یافته است. ما به جهت عادت به ظهوری خاص و تکرار آن برایمان می‌پنداریم که همواره شیء باید چنین باشد. اما این تمام داستان نیست.

عنصر دیگری که در شکل‌گیری یک ظهور نقش دارد مفاهیم، احکام، خاطرات، انتظارات، فرهنگ، زبان، انگاره‌ها، مدل‌ها، خُلق (ملکات)، حالات، و حتی اندام حسّی و ژن فاعل شناسا، و به عبارت دیگر سرشت فاعل شناسا، است. پس از کانت دیگر نقش مواردی چون مفاهیم پیشین در تجربه انکارناپذیر است. مطالعات روان‌شناختی جدید نیز مؤید نقش دیگر موارد است. قبایل هیمبا که از بسیاری افسون‌های دنیای مدرن به دورند تجربه‌ی واقعا متفاوتی از دیگر مردم داشتند. آنها در تجربه‌شان جزئیاتی را می‌دیدند که انسان مدرن آنها را نمی‌دید. کودکان از طریق تجربه با همه‌ی حواس و آزمون و خطا و فیدبک‌هایشان حتی می‌آموزند که چگونه ببینند. این مطلب وقتی روشن‌تر می‌گردد که به نمونه‌هایی چون زیر برخورد می‌کنیم. مایک در سن سه سال و نیمی خود در اثر حادثه‌ای برای چهل سال نابینا می‌گردد. در سن ۴۳ سالگی از طریق سلول‌های بنیادی و با عمل جراحی بینایی‌اش به او بازمی‌گردد. اما او بعد از گذشت ده سال همچنان در بسیاری از امور مربوط به بینایی مثل درک مسافت با دشواری مواجه است. حال فرض کنید در چشم ما از ابتدا عینکی قرار داده شود که دارای منشورهایی است که راست و چپ را جابه‌جا می‌بینیم یا اینکه زرد را آبی می‌بینیم و غیر آن. آیا در این صورت دنیای ما دنیایی دیگرسان نخواهد بود و آیا ما جهان را آنگونه نخواهیم دید؟ چنانکه ممکن است در واقع حیوانات درک متفاوتی نسبت به ما از جهان داشته باشند. نیز بسیار اتفاق افتاده که به هنگام عجله یا عصبانیت یا بیماری امور را متفاوت دیده‌ایم. وانگهی وقتی دانش اندوختیم و زبان گرفتیم، لطائفی دیدیم که پیشتر ز دیدنش هاژ [=درمانده] بودیم. با افزودن این عنصر دیگر ظهور شیء تنها جنبه‌ی عینی نداشته و در موطن شیء نیست بلکه بُعدی ذهنی [=درون‌آختی] هم می‌یابد. اکنون می‌توان گفت که ظهور شیء برای فرد ترکیبی است از فعالیت ذهنی فاعل شناسا و نمود محیط حاوی شیء در معرض آگاهی.^۳

اکنون سوال اینجاست که آیا این ظهور اضافی است و هرآینه فاعلی باید تا ظهور محقق شود؟ اگر پاسخ مثبت است، آیا این فاعل به‌جز حیوانات و انسان‌ها می‌تواند چیز دیگری نیز باشد؟^۴ از نگاه نویسندگان، برخلاف وایتهد (Whitehead) و الکساندر (Alexander)، تنها انسان‌ها و حیوانات می‌توانند طرف رابطه‌ی اضافی ظهور مطرح در ادراک باشند. اما در این صورت،

وقتی انسان و حیوانی در میان نباشند تا اشیاء را ادراک کنند، اشیاء درک‌ناشده از گونه‌ای تهی‌بودگی رنج خواهند برد، و با آمدن فاعل نوعی معجزه واقع خواهد شد و ظهور برای فاعل خود واقعیت را در معرض دید او قرار می‌دهد. از همین جاست که وایتهد و الکساندر طرف اضافه را فراگیرتر می‌گیرند تا آنجا که حتی شامل سنگ نیز می‌شود. در این صورت، قلم می‌تواند به گونه‌ای بر میز ظهور یابد و به گونه‌ای دیگر برای قفسه. (Chisholm, 1976: 178-182)

در اینجاست که به نظر می‌رسد چاره را باید در پاسخ منفی به پرسش نخست جست. باید گفت ظهور اضافی نیست و مثلاً کتاب می‌تواند ظهور یابد بدون اینکه برای چیزی ظهور یابد. چیزم، پس از به میان آوردن این دیدگاه، در اشکال به آن می‌گوید:

اکنون آیا باید بگوییم که، وقتی کسی در پیرامون نیست، منو همزمان صورتی و سفید ظهور می‌یابد؟ دیگر نمی‌توانیم قید "صورتی برای یک ناظر، سفید برای دیگری" را بیافزاییم. آیا "صورتی ظهور یافتن" مستلزم "سفید ظهور نیافتن" است؟ چگونه چنین پرسش‌هایی را پاسخ می‌گوییم؟ فرض کنید ما می‌گوییم که یک شیء نمی‌تواند همزمان صورتی و سفید، یا روشن و تار، یا لوزی‌شکل و مستطیلی باشد. میز درون اتاق دیگر را در نظر بگیرید؛ اکنون چگونه ظهور می‌یابد لوزی‌شکل یا مستطیلی، بزرگ یا کوچک، روشن یا تار؟ چگونه فرد تصمیم می‌گیرد؛ اصلاً چگونه فرد می‌تواند بگوید؟ یا شاید باید بگوییم که آن شیء همه‌ی این ظهورها را همزمان آشکار می‌کند که در این زمان "A" چشم‌پزشک روشن ظهور می‌یابد، کاملاً تار ظهور می‌یابد، و به همه‌ی شیوه‌های در میان ظهور می‌یابد؛ که آن زرد ظهور می‌یابد (آنگونه که برفان‌زده می‌یابد)؛ که آن دوگانه ظهور می‌یابد (آنگونه که فرد با فشردن چشم ممکن است بیابد) ... پس اینها معماهای ظهور هستند و ...

(Chisholm, 1976: 183)

می‌توان وضعیت بهتری داشت اگر هر دو گونه ظهور اضافی و غیراضافی را شناسایی کرد. درست همانگونه که وجود گاهی رابط است و گاهی رابطی، ظهور نیز می‌تواند گاهی رابط و اضافی باشد و گاهی رابطی و غیراضافی. اولی میان دو چیز محقق می‌شود، اما دومی ویژگی یک چیز است. نیز می‌توان مقصود را با پیش کشیدن دو گونه وجود رابط بیان داشت: وجود رابط برقرار میان دو چیز همچون نسبت‌ها و وجود رابط فقری و وابسته به یک چیز همچون وجود معلول نسبت به علت در برخی فلسفه‌ها. به همین ترتیب، دو گونه ظهور در میان خواهد بود: ظهور چیزی برای چیزی و ظهور وابسته به چیزی. ممکن است اشکال شود که ظهور در بن مفهومی اضافی است و بدون دو طرف اضافه فرض تحقق آن بی‌معناست چنانکه زبان پشتیبان این ادعاست، یعنی ما در کاربردهای واژه‌ی «ظهور» همواره داریم: x برای y ظهور

یافت. با فرض اینکه چگونگی کاربرد یک واژه می‌تواند مانعی برای دیدگاه ما درباره‌ی امور خارجی باشد، در پاسخ می‌گوییم: از پیشامد روزگار، «ظهور» دو گونه کاربرد دارد، «ظهور برای» و «ظهور همچون»؛ چنانکه در کاربردهای انگلیسی واژه‌ی «ظهور»، «appear to» و «appear as» را می‌بینیم.

وجود رابط همه‌ی ظهورها را در بر می‌گیرد، اما همه‌ی ظهورها تا آنجا که به فاعل مربوط نیست. چنانکه ذکر آن گذشت، یک عامل دخیل در نوع ظهور فاعل است با همه‌ی مشخصه‌های ذهنی و جسمی‌اش. وقتی این عامل وارد کار می‌شود، تنوع ظهورها بیش از پیش می‌شود. با این حال، در هر زمان تنها یک ظهور برای یک فاعل خواهیم داشت که از ترکیب خاص آن وجود رابط با آن فاعل در شرایط و زمان مشخص تعیین می‌یابد. به این ترتیب، یک سیب در آب/هوا/غیر اینها، نور با درجات و رنگ‌های مختلف‌اش، و منظر و زاویه‌ی دید یک ظهور دارد. با تغییر هر یک از این مؤلفه‌ها سیب ظهوری دیگر خواهد داشت. در اینجا منظر و زاویه‌ی دید نباید ذهنی و در نسبت با فاعل تلقی شود، بلکه منظور از آن وجهی عینی است. مثالی دیگر روشن‌گر خواهد بود. مکعب مستطیلی، برای نمونه تلویزیون، با طول ۴۲ اینچ و عرض ۲۷ اینچ و ارتفاع ۱ اینچ را در نگر آورید. روشن است که ظهور در سوی ارتفاع دیگرسان خواهد بود، به‌ویژه اینکه آن سویه نور و بازتاب نور متفاوتی خواهد داشت.

گذشت که پیروان دیدگاه داده‌ی حسّی ابتدا با اصل پدیداری مدرکی را در تجربه‌ی حسّی لازم می‌شمارند، که در تجربه‌ی خطایی و توهّمی چون چیزی (آن مدرک) در خارج نیست یا آنگونه که به نظر رسیده نیست پس باید در واروم [=ذهن] باشد. سپس با اصل عنصر مشترک نتیجه می‌گیرند که آن مدرک باید در ادراک حسّی واقعی نیز در ذهن باشد. بهل [=بگذار] تا حالت خواب را نیز عضوی از مجموعه‌ی توهّم بدانیم. با این کار، دیگر نمی‌توان گفت که در حالت توهّم، به هر حال، محیطی که ناظر آن هستیم آنگونه ظاهر شده است که در توهّم می‌بینیم. حال می‌گوییم: یک، اصل پدیداری جای درنگ دارد و به سادگی نمی‌توان آن را پذیرفت. دو، اگر اصل عنصر مشترک درست باشد، باید توهّم حسّی را به نوعی به گروه ادراک حسّی درست و خطای حسّی وارد کرد نه برعکس. این نکته مؤکداً تأیید می‌شود اگر توجه شود به اینکه خطای حسّی از پیش به ادراک حسّی پیوست. سه، پایه‌ی اصل عنصر مشترک تمایزناپذیری موارد ادراک حسّی درست، خطای حسّی، و توهّم حسّی است. اما آیا واقعاً این موارد تمایزناپذیرند؟ حداقل در مورد توهّم حسّی نمی‌توان به سادگی چنین گفت زیرا وضوح دیگر موارد را ندارد. آنچه در خواب می‌بینیم به اندازه‌ی ادراک حسّی درست ما واضح و شفاف

نیست. چهار، اصل عنصر مشترک صحیح نیست، زیرا چطور تمایزناپذیری درون نگرانه می‌تواند مستلزم همانندی در ساختار وجودی باشد؟ از این روست که آلتون در تبیین توهّم حسّی تصویر ذهنی (Mental image) را به میان می‌آورد. (Alston, 1999)

تا اینجا روشن گشته است که خطای حسّی در واقع تحقّق یک ظهور نامتداول/غیرمعمول/نامأنوس برای فاعل است. ترکیب تمامیت محیط و فاعل می‌تواند ظهورهای مختلفی را نتیجه دهد که ما به برخی از آنها به جهت تکرار بیشترشان برایمان عادت کرده‌ایم. سخن ما بهتر از بیان آلتون خطای حسّی را تبیین می‌کند. در نگاه او واقعیتی داریم که گاه همانگونه که هست برایمان ظهور می‌یابد و گاه نه، و ما را هیچ‌گاه یارای تشخیص آن نیست.^۵ اما، در نگاه ما، ظهورهای مختلف، دست‌کم تاحدودی، برآمده از خود واقعیت‌اند؛ و یک نسبی‌گرایی برآمده از واقع را رقم می‌زنند. تو گویی واقعیت ماده‌ی تاریکی‌ست که به گونه‌های مختلفی جلوه می‌کند. البته نسبی‌گرایی برآمده از فاعل نیز بدان افزوده می‌شود. اینکه تأثیر فاعل در این ادراک به چه میزان است بر ما پوشیده است. ما می‌دانیم، آنگونه که دانش به ما آموخته است، که فاعل‌های مختلف انسانی و حیوانی ظهورهای مختلفی را رقم می‌زنند. اما این ظهورهای مختلف نمی‌توانند سراسر برآمده از ویژگی‌های فاعل باشند زیرا فاعلی یگانه ظهورهای مختلفی را تجربه می‌کند. افزون بر این، نمی‌توان دانست کدام فاعل تأثیر کمتری بر ادراک و در نتیجه دسترسی بیشتری به واقع دارد. مثلاً نمی‌توان دانست آن حیوانی که رنگ‌های کمتری از ما را تشخیص می‌دهد به واقع نزدیک‌تر است یا ما، یا آن حیوانی که بوهای بیشتری از ما را شناسایی می‌کند به واقع نزدیک‌تر است یا ما.

در باب تأخیر زمانی یادکردنی‌ست که ظهور شیء برای فاعل منوط به بودن نور در میان است. در این صورت فاعل می‌تواند ظهور شیء را در موطن آن، وقتی همچنان نور در میان است، به نظاره بنشیند هرچند خود شیء از بین رفته باشد. این پاسخ بهتر از پاسخی است که بر اساس آن اشیاء فیزیکی جنبه‌ی ثابتی نیز دارند که به‌هنگام ادراک حسّی ما به آن دست می‌یابیم زیرا پاسخ دوم چیزی را فرض می‌گیرد که شهوداً آنگونه به نظر نمی‌رسد.^۶ نیز بهتر است از پاسخ پیچر که می‌گوید نیازی به فرض هم‌بودی دیدن و مرئی نیست و ما مستقیماً از شیء فیزیکی آگاه می‌شویم جز اینکه دیر، آنگونه که شیء در گذشته بود، آگاه می‌شویم. (Pitcher, 1971: 48) دلیل این برتری آن است که ما ظهور در موطن شیء را به میان آوردیم_ظهوری که می‌تواند با نابودی/تغییر شیء تا هنگامی که نور همچنان باقی‌ست بر جای باشد.

اما اینکه معرفت‌زایی حواس تبیین بهتری می‌یابد از این روست که هم خطای حسّی در میان نخواهد بود هم توهم حسّی از موارد ادراک حسّی درست تمایزپذیر و منفصل می‌شود. توهم‌هایی که در آنها ارتباط با خارج در میان است، همچون سراب، را به‌سادگی می‌توان به خطای حسّی و در نتیجه ادراک حسّی درست ملحق کرد. اما مواردی چون خواب و بیماری اسکیزوفرنی از موارد ادراک درست تمایزپذیر و منفصل می‌شود و اگر هم اصل پدیداری را نپذیریم، نیاز به وجود چیزی که فلان‌گونه ظهور یابد نخواهد بود.

با همه‌ی این احوال، می‌توان فرض کرد واقعیت خارجی همانگونه است که می‌بینیم زیرا این فرض حداقل دارای عقلانیت عملی فردی و اجتماعی است. از این فراتر، این فرض شرط امکان جریان زندگی است. اگر هم این مقدار مقبول طبع مردم صاحب‌نظر نشد، این اندازه مسلّم است که ادراکات حسّی مختلف نشان از واقعیات متفاوتی در خارج دارند، هرچند خود حقیقت صرف این واقعیات برای ما آشکار نشوند.^۷

۵. نتیجه‌گیری

ما، در این مقاله، تلاش کردیم نظریه‌ی ظهور را توانمندتر سازیم. نظریه‌ی ظهور یکی از دیدگاه‌های واقع‌گروی مستقیم به ادراک حسّی است. این دیدگاه همچون دیگر دیدگاه‌های واقع‌گروی مستقیم، افزون بر در میان بودن دلایلی به نفعش، با شهود پیشانظری ما جور در می‌آید. یکی از مواردی که این دیدگاه را نسبت به دیگر دیدگاه‌های واقع‌گروی مستقیم اولویت می‌بخشد این است که واقعیت خطای حسّی را بهتر مهار می‌کند. این نکته در سخن آلتسون، به عنوان، یکی از مهم‌ترین مدافعان نظریه‌ی ظهور فراگیرانه [=کاملاً] نمایان است. تحلیل فلسفی ما نشان داد که می‌توان همچنان تقریر بهتری از این دیدگاه پیش کشید. ما دو گونه ظهور، متناظر با وجود رابط و رابطی و دو گونه‌ی وجود رابط، را شناسایی کردیم. افزون بر این، نشان دادیم که درست همانگونه که در ظهور عوامل ذهنی فاعل دخیل‌اند، تمامیت محیط شامل خود شیء، آب/هوا/غیر اینها، نور با درجات و رنگ‌های مختلف‌اش، و منظر و زاویه‌ی دید می‌تواند ظهورهای گوناگون عینی را رقم زند. به این ترتیب، خطای حسّی به‌آسانی تبیین می‌شود، زیرا آن نیست مگر ظهور متفاوتی که به آن عادت نداریم. این ظهور همان اندازه ریشه در واقعیت دارد که ادراک حسّی درست، اما ما به جهت تکرار بیشتر دومی برایمان پیوسته انتظار داریم دیگر ادراک‌هایمان نیز به همان صورت باشد. نیز آشکار گشت که توهم حسّی بازگشت‌ناپذیر به ادراک حسّی درست، با فرض صحت اصل پدیداری، تمایزپذیر

بازسازی نظریه ظهور آلتون با الهام ... (مرتضی متولی و مهدی عظیمی) ۱۹۱

و منفصل از ادراک حسی درست است. دشواری تأخیر زمانی هم با این تقریر فروگشوده می‌شود، زیرا تا هنگامی که نور در میان است ظهور شیء از بین رفته/تغییر کرده باقی‌ست. با مهار خطا و توهم حسی، معرفت‌زایی حواس بی‌مؤنه‌ای تثبیت می‌شود. باید توجه داشت که تا اینجا هنوز معرفت گزاره‌ای در میان نیست. تنها پس از این مرحله و نشان دادن اعتمادپذیری حافظه است که می‌توان از معرفت گزاره‌ای در این موارد سخن گفت.^۸

پی‌نوشت‌ها

۱. نیز کسانی چون جانستن (Johnston)، درتسکی (Dretske)، و پاتنم (Putnam) دیدگاه‌هایی شبیه دیدگاه ظهور پیش کشیدند. (Le Morvan, 2000: 11-12)

۲. وجود رابط یا فی‌غیره در مقابل وجود مستقل یا فی‌نفسه است که همان نسبت می‌باشد؛ یعنی وجودی که تحقق آن میان دو چیز است و یگانگی آن دو را سبب می‌شود در حالی که خود به تنهایی و بدون وجود آن دو نمی‌تواند تحقق داشته باشد. وجود رابطی یا لغیره در مقابل وجود نفسی یا لفسه است که همان ویژگی یا صفت می‌باشد؛ یعنی وجودی که از موجودی دیگر رفع نقص می‌کند همچون علم. (ملاصدرا، ۱۳۸۳: ۹۲-۹۵؛ طباطبایی، ۱۳۹۴: ۱۲۱-۱۴۰) در فلسفه صدرایی همه‌ی موجودات نسبت به خداوند وجود رابط تلقی می‌شوند-البته وجود رابطی که به یک طرف محقق می‌شود-و ذاتا و همیشه عین ربط و نیاز به او می‌باشند.

۳. برخی از مثال‌های پیش‌گفته را از مستند علمی The Brain with David Eagleman وام گرفته‌ام.

۴. نویسندگان خدا، فرشتگان، و موجوداتی از این دست را از بحث خود کنار می‌گذارند و بحث خود را به جهان فیزیکی، که فهم و شهود ابتدایی و همگانی ما بی‌هیچ شائبه‌ی تردید مؤید آن است، محدود می‌کنند.

۵. به این ترتیب، واقع‌گرایی‌اش تا اندازه‌ای در خطر می‌افتد.

۶. برای ملاحظه‌ی این پاسخ و پاسخ‌های دیگر که همگی از این ضعف رنج می‌برند رجوع کنید به متولی و عظیمی، ۱۴۰۱.

۷. اگر اصلا چیزی به عنوان خود حقیقت صرف داشته باشیم!

۸. در رساله‌ی دکتری مرتضی متولی با عنوان «چیستی و اعتبار معرفت‌شناختی تجربه‌ی دینی نزد سهروردی» کمی مفصل‌تر این نکته بازگفته شده است. افزون بر این، تلاش شده است کوتاه شکاف میان معرفت گزاره‌ای-که به گونه‌ای غیرمستقیم و حصولی با اشیاء مربوط می‌شود-و معرفت مستقیم و حضوری پر شود. نیز در آنجا نگره‌ی ظهور آلتون با نظریه‌ی ادراک حسی سهروردی تطبیق شده است.

کتابنامه

- طباطبایی، سید محمدحسین. (۱۳۹۴). *نهایة الحکمة (جلد اول)*. تصحیح و تعلیق غلامرضا فیاضی. چاپ هشتم. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- عباسی، بابک. (۱۳۸۴). «مقدمه‌ای بر نظریه آشکارگی ادراک» در *درد فلسفه، درس فلسفه: جشن‌نامه استاد دکتر کریم مجتهدی*. به کوشش محمد رئیس‌زاده و دیگران. تهران: کویر.
- عباسی، بابک. (۱۴۰۰). *تجربه دینی و چرخش هرمنوتیکی: بررسی و نقد آرای ویلیام آلستون*. چاپ سوم. تهران: هرمس.
- فقیه، حسین. (۱۳۸۶ه.ش). «نقش تجربه دینی در توجیه باورهای دینی از نگاه ویلیام آلستون». *نقد و نظر*. دوره ۱۲ (۴۷-۴۸): ۴-۴۵.
- کشفی، عبدالرسول و محمد صالح زارع‌پور. (۱۳۸۷). «تقریری جدید از دیدگاه ویلیام آلستون در باب اعتبار معرفت‌شناختی تجربه دینی». *آینه معرفت*. ۱۷: ۱۵۱-۱۸۱.
- متوکی، مرتضی و عظیمی، مهدی. (۱۴۰۱). «آموزه‌ی «دهر» میرداماد؛ راهی برای برون‌شدن از اشکال تأخیر زمانی به واقع‌گروی خام». *فلسفه و کلام اسلامی*. ۵۴ (۲): ۴۳۱-۴۴۲.
- مسرور، فرید. (۱۳۹۶). *مقدمه در فلسفه ادراک حسّی نوشته ویلیام فیش*. ترجمه یاسر پوراسماعیل. چاپ دوم. تهران: حکمت.
- ملاصدرا. (۱۳۸۳). *الحکمة المتعالیة فی الأسفار الأربعة العقلیة (جلد اول)*. تحقیق غلامرضا اعوانی. چاپ اول. تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا.
- نصراللهی، حسینعلی و عباس یزدانی. (۱۳۹۵). «نقد و بررسی رویکرد معرفت‌شناسانه آلستون در باب تجربه‌ی دینی». *اندیشه دینی*. ۶۰: ۱۴۹-۱۶۸.

- Alston, William P. (1990). "External Theories of Perception". *Philosophy and Phenomenological Research*. 50 (Supplement): 73-97.
- Alston, William P. (1991). *Perceiving God: The Epistemology of Religious Experience*. First Publication. London: Cornell University Press.
- Alston, William P. (1998). "Perception and Conception" in *Pragmatism, Reasons and Norms: A Realistic Assessment* edited by K.R. Westphal. New York: Fordham University Press. Pp. 59-87.
- Alston, William P. (1999). "Back to the Theory of Appearing". *Philosophical Perspectives*. Volume 13. Pp. 181-203.
- Carrier, L. S. (1969). "The Time-Gap Argument". *Australasian Journal of Philosophy*. 47 (3): 263-272.
- Chisholm, Roderick M. (1976). "The Theory of Appearing" in *Perceiving, Sensing, and Knowing* edited by Robert J. Swartz. USA: University of California Press.

بازسازی نظریه ظهور آلتون با الهام ... (مرتضی متولی و مهدی عظیمی) ۱۹۳

- Djukic, George and Vladimir B. Popescu. (2003). "A Critique of Langsam's "The Theory of Appearing Defended"". *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*. 112 (1): 69-91.
- Far, Ali. (2015). "In Support of Theory of Appearing: Defending Langsam against Djukic's Critique". *Journal of General Philosophy*. 1 (2): 42-47.
- Fish, William. (2021). *Philosophy of Perception: A Contemporary Introduction*. Second Edition. New York: Routledge.
- Hatfield, Gary. (2016). "Perceiving as Having Subjectively Conditioned Appearances". *Philosophical Topics*. 44 (2): 149-178.
- Langsam, Harold. (1997). "The Theory of Appearing Defended". *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*. 87 (1): 33-59.
- Le Morvan, Pierre G. (2000). *A Defense of the Theory of Appearing*. A Dissertation defended at Syracuse University.
- Le Morvan, Pierre G. (2004). "Arguments against Direct Realism and How to Counter Them". *American Philosophical Quarterly*. 41 (3): 221-234.
- Moran, Alex. (2018). "Naïve Realism, Seeing Stars, and Perceiving the Past". *Pacific Philosophical Quarterly*. 100 (1): 202-232.
- Mulder Bunce, Nate. (2023). "Revisiting the Theory of Appearing". *Language in India*. 23 (1): 46-55.
- Olding, A. (1978). "The Time-Gap Argument". *Metaphilosophy*. 9 (1): 44-57.
- Pitcher, George. (1971). *A Theory of Perception*. Princeton: Princeton University Press.
- Power, Sean Enda. (2010). "Perceiving External Things and the Time-Lag Argument", *European Journal of Philosophy*. 21 (1): 94-117.
- Suchting, W. A. (1969). "Perception and the Time-Gap Argument". *The Philosophical Quarterly*. 19 (74): 46-56.